

وزارت جهاد كشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج كشاورزی
موسسه تحقیقات علوم شیلاتی كشور

عنوان گزارش علمی - تحلیلی:

تحلیلی بر تولید و صید ماهیان خاویاری

نویسندگان:

محمود بهمنی، محمود حافظیه، همایون حسین زاده صحافی، تورج ولی نسب، مصطفی شریف روحانی

شماره ثبت: ۶۰۸۲۳

تاریخ ثبت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور

عنوان گزارش علمی - تحلیلی: تحلیلی بر تولید و صید ماهیان خاویاری

نویسندگان: محمود بهمنی، محمود حافظیه، همایون حسین زاده صحافی، تورج ولی نسب، مصطفی شریف روحانی

همکار(ان): -

محل اجرا: استان تهران

تاریخ شروع: ۱۳۹۹/۴/۱

مدت اجرا: ۱ سال

ناشر: مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور

تاریخ انتشار: سال ۱۴۰۰

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است. نقل مطالب، تصاویر، جداول، منحنی ها و نمودارها با

ذکر مأخذ بلامانع است.

«سوابق گزارش علمی و نویسنده»

گزارش علمی - تحلیلی: تحلیلی بر تولید و صید ماهیان خاویاری

شماره ثبت (فروست): ۶۰۸۲۳ تاریخ: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲

با مسئولیت جناب آقای محمود بهمنی دارای مدرک تحصیلی
دکتری تخصصی در رشته فیزیولوژی آبریان می باشد.

گزارش توسط داوران منتخب بخش بیولوژی و ارزیابی ذخایر

آبریان در تاریخ ۱۴۰۰/۹/۲۱ مورد ارزیابی و با رتبه عالی تأیید

گردید.

در زمان نگارش گزارش، نویسنده در:

ستاد ■ پژوهشکده □ مرکز □ ایستگاه □

با سمت رئیس موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور مشغول بوده

است.

صفحه	عنوان	فهرست مندرجات
۱	چکیده	۱
۲	۱- مقدمه و بیان مسأله	۲
۴	۲- تاریخچه شیلات و تحقیقات	۴
۷	۳- وضعیت صید و بهره برداری آبزبان در کشور	۷
۹	۴- ماهیان خاویاری	۹
۱۰	۱-۴- وضعیت صید ماهیان خاویاری	۱۰
۱۳	۲-۴- بازار و صادرات خاویار	۱۳
۱۵	۳-۴- وضعیت ذخایر ماهیان خاویاری در دریای خزر	۱۵
۱۸	۴-۴- وضعیت آبی پروری ماهیان خاویاری	۱۸
۲۰	۱-۴-۴- وضعیت تولیدات آبی پروری ماهیان خاویاری در کشور و تعداد مزارع فعال	۲۰
۲۲	۲-۴-۴- وضعیت بازسازی ذخایر ماهیان خاویاری در دریای خزر	۲۲
۲۴	۵- چالشها، مشکلات و موانع	۲۴
۲۶	۱-۵- تحلیل مشکلات، چالشها و موانع	۲۶
۲۷	۱-۱-۵- ابعاد زیست محیطی و تخریب ذخایر ماهیان خاویاری در شیوه صید دامگستری	۲۷
۳۰	۲-۱-۵- آثار و ابعاد اقتصادی تخریب ذخایر ماهیان خاویاری در شیوه صید دامگستری	۳۰
۳۱	۳-۱-۵- آثار و ابعاد اجتماعی تخریب ذخایر ماهیان خاویاری در شیوه صید دامگستری	۳۱
۳۷	۶- نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در مدیریت ذخایر ماهیان خاویاری دریای خزر	۳۷
۳۷	۱-۶- نقاط قوت، ضعف فرصت و تهدید در مدیریت ذخایر ماهیان خاویاری دریای خزر	۳۷
۳۹	۲-۶- مشکلات و چالشهای پیش روی آبی پروری و بازسازی ذخایر ماهیان خاویاری	۳۹
۴۶	۷- بیان تجارب ملی و بین المللی	۴۶
۵۱	۸- اهداف و اصلی ترین مقاصد	۵۱
۵۳	۹- راهکارها و پیشنهادها	۵۳
۵۳	۱-۹- اهداف کوتاه مدت	۵۳
۵۳	۲-۹- اهداف میان مدت	۵۳
۵۴	۳-۹- اهداف بلند مدت	۵۴
۵۵	۱۰- توصیه های علمی و فنی	۵۵
۵۵	۱-۱۰- مدیریت و بهره برداری پایدار از ذخایر	۵۵
۵۵	۲-۱۰- آبی پروری و بازسازی ذخایر تاسماهیان	۵۵

۵۸	۱۱- پیشنهادها.....
۵۸	۱۱-۱- پیشنهادهای اجرایی / سیاستگذاری.....
۶۰	۱۱-۲- پیشنهادهای آموزشی-ترویجی.....
۶۱	۱۲- جمع‌بندی و ترسیم دورنما.....
۶۱	۱۲-۱- آینده ذخایر ماهیان خاویاری.....
۶۲	۱۲-۲- آینده پژوهشی آبرزی پروری و بانک ژن ماهیان خاویاری.....
۶۳	۱۲-۳- آینده پژوهی در بازسازی ذخایر، صید و صیادی و حفاظت از ماهیان خاویاری.....
۶۴	۱۲-۴- دورنما و چشم انداز آتی ذخایر ماهیان خاویاری.....
۶۵	منابع.....
۶۸	چکیده انگلیسی.....

چکیده

آنچه مسلم است محدودیت‌های غذایی ناشی از عوامل مختلف محیطی، اقلیمی و ... به عنوان یکی از شاخص‌های مهم، موجب گردیده تا بشر برای تامین نیازمندی‌های خود که با رشد جمعیت، اهمیت دسترسی به غذای سالم و ارزان را بیش از پیش نمایان می‌سازد، در طی اتخاذ یک رویکرد استراتژیک، برای تولید به سمت منابع آبی و دریاها هدایت شود.

براساس آخرین آمار FAO میزان صید ماهیان خاویاری در دریای خزر از ۱۶/۳ هزارتن در سال ۱۹۹۰ با ۹۷/۷ درصد کاهش، به مقدار ۳۸۰ تن در سال ۲۰۰۹ رسیده است. در آبهای ایرانی دریای خزر نیز میزان صید ماهیان خاویاری بدون احتساب صید غیر مجاز از حدود ۲۰۵۸ تن در سال ۱۳۷۱ تا شروع ممنوعیت صید ماهیان خاویاری (۱۳۹۳) بیش از ۹۹ درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم صید ماهیان خاویاری از حدود ۲/۵ درصد از کل صید (۱۷۰۰ تن در سال ۱۳۷۳) به حدود صفر در سال ۱۳۸۸ رسیده است. میزان استحصال خاویار ناشی از صید ضمنی پره‌های ماهیان استخوانی، به عنوان تابعی مستقیم از میزان صید به شدت کاهش یافته و از ۱۰۳۹۰ کیلوگرم در سال ۱۳۸۶ به مقدار ۵۴۷ کیلوگرم در سال ۱۳۹۸ رسیده است. طی سال‌های ۱۳۹۳ - ۱۳۷۳ سهم صید ماهیان خاویاری در استان‌های گیلان حدود ۳۰-۲۰ درصد، مازندران و گلستان حدود ۴۰-۳۰ درصد کل صید بوده است.

این روند تراژدیک و دردناک که در قالب آمار ارائه می‌گردد، مبین یک ناکارآمدی محض و همه‌جانبه در مدیریت ماهیان خاویاری کشور می‌باشد که به نابودی خاموش این ذخایر ارزشمند انجامیده که پاسخگویی به چرایی این مهم، خارج از مقوله اصلی این گزارش می‌باشد.

در حال حاضر، ۲۲ گونه (۱۲ گونه اصلی و ۱۰ گونه هیبرید) ماهیان خاویاری در بیش از ۳۵ کشور جهان پرورش داده می‌شوند. بر اساس گزارش فائو، ایران در سال ۲۰۱۷ پس از چین و ارمنستان با تولید ۲۶۱۸ تن گوشت ماهیان خاویاری در مقام سوم جهانی قرار دارد. برنامه ایران در افق ۱۴۰۴ تولید ۱۰۰۰۰ تن گوشت تاس ماهیان و ۱۰۰ تن خاویار است. تعداد مزارع فعال ماهیان خاویاری در کشور در سال ۱۳۹۹، ۱۴۰ مورد و تعداد بچه ماهیان مورد نیاز ۱ تا ۲ میلیون قطعه گزارش گردیده است. اگرچه تنوع گونه‌های پرورشی ماهیان خاویاری و پراکنش سایت‌های پرورشی آنها در استان‌ها، متناسب با سرمایه‌گذاری‌ها، منابع تامین آب و اولویت بندی آن، پیش‌بینی و چگونگی تامین نهاده اولیه (بچه ماهیان خاویاری با حفظ تنوع ژنتیکی کشور) و ... نیز حائز توجه و اهمیت می‌باشد و در مجموع میزان تولید ماهیان خاویاری در ۸ سال گذشته ۳/۵ برابر شده است.

در این گزارش به مواردی از قبیل وضعیت ذخایر ماهیان خاویاری در دریای خزر، دلایل کاهش ذخایر و ابعاد زیست محیطی آن، نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و چالش‌ها موجود، اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت، منابع مرتبط و ... اشاره شده است.

کلمات کلیدی: تحلیل، تولید، صید، ماهیان خاویاری